

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА НАУКОВО-ТЕХНІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ

В умовах ринкової економіки все більш зростає значення власності, вона служить засобом всебічного і вільного розвитку особи та суспільства, створюючи можливості задовольняти не лише економічні, а й культурні, естетичні потреби і запити. Бурхливий розвиток сучасного життя вносить свої зміни у сферу права власності, і те, що вчора не приносило великий прибуток, сьогодні є найціннішим скарбом. Так, велику увагу фахівців сьогодні до себе привертає науково-технічна інформація. Без належного забезпечення науково-технічною інформацією неможливий більш-менш успішний розвиток сучасного виробництва, обігу товарів, послуг тощо. Як відзначив О.А.Підпригора, «той, хто володіє інформацією, - володіє ситуацією» [1, с.114].

Ще не всі усвідомили, що науково-технічна інформація - це така ж власність, як будинок чи автомобіль, і що ця власність здатна забезпечити отримання прибутку і задоволення потреб власника.

В Україні склалась досить парадоксальна ситуація. З одного боку, особа, яка володіє науково-технічною інформацією, не може знайти на неї попит в Україні та повністю убезпечити її від передчасного розголошення, а з другого боку - ресурси науково-технічної інформації безконтрольно та за безцінь уходять за кордон, а потім ця ж науково-технічна інформація, після обробки (патентування, виробництво діючої моделі тощо), повертається в Україну, але вже за великі кошти.

На сьогодні в Україні охорона зазначеного виду інформації забезпечується Конституцією України, Цивільним кодексом, Законом України «Про власність», інформаційним законодавством та законодавством про інтелектуальну власність. Хоч закон і закріплює право власності на науково-технічну інформацію, але механізм захисту цієї інформації, особливо нерозкритої є слабким.

Розглянемо деякі питання стосовно права власності на науково-технічну інформацію. Закон України «Про науково-технічну інформацію» в ст.1 визначає науково-технічну інформацію як документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності. Є.Г.Кириєнко відносить також передовий виробничий досвід, втіленням якого є праця раціоналізаторів [2, с.97]. О.А.Підпригора визначає науково-технічну інформацію - як суму знань, що стосується розвитку науки, техніки і виробництва [1, с.116]. Суб'єктами відносин у сфері науково-технічної інформації є державні органи, органи місцевого і регіонального самоврядування, юридичні особи та громадяни України, міжнародні організації, іноземні юридичні особи і громадяни та особи без громадянства. В Законі проголошується, що науково-технічна інформація є об'єктом права власності. Однак, О.А.Підпригора, відзначає певні суперечності в Законі. Так у ст.2 Закон проголошує, що науково-технічна інфор-

мація є суспільним надбанням, а в ст.6 - ця ж інформація проголошується об'єктом права власності. Це, безперечно, різні правові статуси одного і того самого об'єкта [1, с.116 – 117]. Закон проголошує, що об'єктом відносин у сфері науково-технічної інформації документована на будь-яких носіях або публічно оголошувана вітчизняна і зарубіжна науково-технічна інформація. Ч.Н. Азімов визначає об'єкт правовідносин як «задокументовані науково-технічні знання, якими обмінюються суб'єкти правовідносин» [3, с.12].

Підставою виникнення права власності на науково-технічну інформацію є створення науково-технічної інформації своїми силами і за свій рахунок; виконання договору про створення науково-технічної інформації; виконання будь-якого договору, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи.

Закон закріплює за власником науково-технічної інформації можливість отримувати прибуток за надання інформаційної продукції. Закон визначає, що науково-технічна інформація є об'єктом товарних відносин, які регулюються чинним законодавством. Усі особи, що розробляють, накопичують, обробляють, зберігають, поширюють інформацію, є товаровиробниками, які беруть участь у створенні ринку науково-технічної інформації незалежно від форм власності. Оскільки інформаційна продукція проголошена товаром, то її власник, відповідно до чинного цивільного законодавства, має право вчиняти із зазначеним товаром будь-які цивільно-правові правочини, які не суперечать діючому законодавству. Відносини між власниками і споживачами інформації будуються на основі укладення контрактів (договорів) та інших форм угод, передбачених чинним законодавством. При купівлі-продажу науково-технічної продукції мають гарантуватися охорона права інтелектуальної власності, державної та комерційної таємниці, законні права та інтереси власника і виробника інформаційної продукції і послуг. На жаль, в Законі не визначаються умови надання нерозкритої науково-технічної інформації, але ж вона і є найбільш цінною і здатна сприяти підвищенню ефективності виробництва або давати інший позитивний ефект. В Законі України «Про інформацію» механізм захисту теж не вказано, тільки зазначено, що власники самостійно визначають режим доступу та самостійно встановлюють систему захисту. Немає таких норм і в діючому Цивільному кодексі. Якщо користуватися законодавством про інтелектуальну власність, то власник патентує своє науково-технічне досягнення, і в своєму описі він розкриває увесь зміст. Патент оберігає таке науково-технічне досягнення від неправомірного використання третіми особами, проте лише в тій країні, яка видала патент. Але це не забороняє будь-кому внести до запатентованого винаходу несуттєві зміни і вже самостійно запатентувати як нове досягнення і користуватися ним вже без виплати винагороди [1, с.114 – 115]. Це уразливе місце захисту інформаційних ресурсів, патент в таких умовах вже не виконує функції правоохоронного документа. Вже зараз заявники під час патентування не до кінця розкривають сутність досягнення. При продажі ліцензії покупець попереджається про наявність певного нерозкритого секрету, без якого використання досягнення не буде досить

ефективним. Цей секрет передається за певну додаткову винагороду і з обумовленням конфіденційності цієї додаткової інформації.

В проєкті Цивільного кодексу містяться норми, які захищають власника нерозкритої інформації. Так ст.519 цього кодексу визначає захист прав на нерозкрити інформацію. Право на нерозкрити інформації захищається у судовому порядку. Особа, яка неправомірно розкрила зміст нерозкритої інформації або незаконно її використовує, зобов'язана припинити протиправні дії і відшкодувати володільцеві інформації заподіяну шкоду в повному обсязі.

В Україні науково-технічна інформація займає важливе місце в житті суспільства, але для подальшого розвитку відносин в цій галузі та розвитку ринку інформаційних послуг треба сьогодні удосконалювати правову охорону права власності на науково-технічну інформацію.

Надійшла до редколегії 22.01.2000

Список літератури:

1. Підопригора О.А. 2. Кириєнко Є.Г. Патентознавство і науково-технічна інформація. К., 1972. 3. Азімов Ч.Н. Науково-технічна інформація і право. Х., 1987.

Т.С.Кириченко

ПОНЯТТЯ ВИКОРИСТАННЯ ВИНАХОДУ (КОРИСНОЇ МОДЕЛІ)

Перехід української держави до ринкових устоїв вимагає відповідного відновлення механізму правового регулювання відносин в економічній сфері і зокрема формування нової нормативної бази такого специфічного інституту, як інтелектуальна власність. На сьогоднішній день багато чого в цьому напрямку вже зроблено. Прийнято основні закони, що дали матеріал для правозастосувальної діяльності. Але як подальший законотворчий процес, так і ще в більшій мірі практика підняла цілий шар проблем, що вимагають більш глибокого правового опрацювання і нормативної однозначності. До переліку подібних проблем можна сміливо віднести питання про поняття використання винаходу або корисної моделі.

На практиці для вирішення спірних ситуацій, пов'язаних із правомірним і неправомірним використання винаходу, виникає питання: що розуміє законодавець у ст.23. Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" під: а) виготовленням, б) пропозицією до продажу, в) введенням в господарський обіг, г) застосуванням або д) ввозом або е) збереженням продукту, що охороняється патентом?

1. Виготовлення_Ю.І.Свядосц вважає, що у виробничій сфері поняття "виготовлення" включає закінчене і незавершене виробництво об'єкта, монтаж таких виробів як знаряддя виробництва в будь-якій галузі. У комерційній сфері виготовленням визнається виробництво продукту, навіть якщо при цьому самий продукт тимчасово не реалізується, а, наприклад, складається для наступного продажу [1, с.347].